

Mirjana Radović-Marković*

Miloš Vučeković**

Dušan Marković***

UDK 330.341.1(497.16)

005.94:338.1(497-15)

001.895

DOI: 10.5937/MegRev2103021R

Originalni naučni rad

Primljen 05.04.2021.

Odobren 25.04.2021.

UTICAJ GLOBALIZACIJE NA INOVACIJE U CRNOJ GORI I ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA

Apstrakt: *Makroekonomsko okruženje u zemljama zapadnog Balkana zasnovano je na napredovanju tržišne ekonomije i razvoja privatnog sektora. Jačanje uloge upravljanja, obrazovanja i socijalne uključenosti je od izuzetnog značaja za poboljšanje kapaciteta zemalja za inovacije, stabilno finansijsko okruženje, uspešnu primenu široko postavljenih reformi i uspostavljanje makroekonomskog okruženja koje podržava aktivnosti privatnog sektora. Posebno je važno naglasiti važnost pravilnog razumevanja značaja naučne infrastrukture u oblasti istraživanja na rast „ kapaciteta inovacija „, kako bi se nacionalne politike u ovom domenu mogle formirati. Analiza povezanosti inovacija i globalizacije u uslovima savremenih trendova ekonomskog razvoja, pokazala je da je u regionu zapadnog Balkana usporen reformski zamah, što se odrazilo da mnoge od ovih ekonomija nisu uspele da iskoriste svoj potencijal za inovacije .*

Ključne reči: *Globalizacija ,indeks globalizacije, ,inovacije, globalni indeks inovacija, makroekonomsko okruženje*

---

* Redovni profesor i naučni savetnik, Institut ekonomskih nauka ,Beograd,Srbija; mirjana.radovic@ien.bg.ac.rs

** Doktorand ,Singidunum univerzitet, Beograd, Srbija; milosvu@gmail.com

*** Profesor strukovnih studija, Beogradska akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija, Beograd, Srbija; dusanbps@gmail.com

1. Uvod

Schumpeter je inovaciju u osnovi definisao kao „kombinaciju razvojnih promena“. Shodno tome, uzimajući u obzir definicije inovacija u literaturi, možemo zaključiti da su opšte karakteristike inovacija primena novih ideja, unapređenje postojećih i pronalasci¹. Tome doprinose i ubrzavaju razvoj inovacijskih procesa nove tehnologije². Osim toga, temeljne promene dešavaju se na globalnom nivou kao rezultat konvergencije inovacijskog procesa i modernih institucionalnih promena. Naime, inovacije postaju ključne za stvaranje strateških prednosti zemalja³.

Analiza povezanosti inovacija i globalizacije u uslovima savremenih trendova ekonomskog razvoja Crne Gore i drugih zemalja zapadnog Balkana, nalazi se u središtu ovog rada. U skladu s tim, fokusiraćemo se na korelaciju između KOF Indeksa globalizacije i Globalnog indeksa inovacija.

Cilj rada je da se ispita naučna infrastruktura Crne Gore i zemalja zapadnog Balkana, iskorišćenost naučnih potencijala, kapacitet potencijala za inovacije i konkurentnost nauke regiona na globalnom nivou.

2. Upoređenje indeksa globalizacije u Crnoj Gori sa ostalim zemljama zapadnog Balkana

Indeks globalizacije (KOF) pokriva ekonomske, socijalne i političke dimenzije globalizacije. Pod ekonomskom globalizacijom koja nas ovde interesuje podrazumeva tok novca, kapitala i transakcija.

Među zemljama Zapadnog Balkana, Crna Gora je imala 2019. godine indeks globalizacije 72,05, po čemu je zauzimala 55. mesto od 203 rangirane zemlje. Srbija je bila najbolje rangirana zemlja (36 mesto), a najlošije je bila pozicionirana Severna Makedonija (58 mesto). (Tabela 1)⁴.

Upoređivanjem podataka za poslednje dve godine, uočava se da je u svim zemljama regiona došlo do rasta KOF indeksa i da su one poboljšale svoje rang osim Bosne i Hercegovine, koja je zabeležila pad (-7).

Crna Gora je napredovala sa 63 mesta u 2017. na 55 mesto u 2019. godini (+8). Srbija je takođe napredovala u periodu od 2017-2019. Godine, tj. (+10), Najviše je napredovala Severna Makedonija (+36), a najmanje Albanija (+1).

¹ Tekinaruk, Tekdogana, O.F. (2015). Socio-Cultural Dimension of Innovation, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* fn. 1417 – 1424.

² Kasper G., Clohesy S. (2008). Intentional Innovation: “How Getting More Systematic about Innovation Could Improve Philanthropy and Increase Social Impact”. W. K. Kellogg Foundation.

³ Held, D., McGrew, A., (2007), *Globalization / Anti-globalization*, second ed, Wiley Publishing House, New York

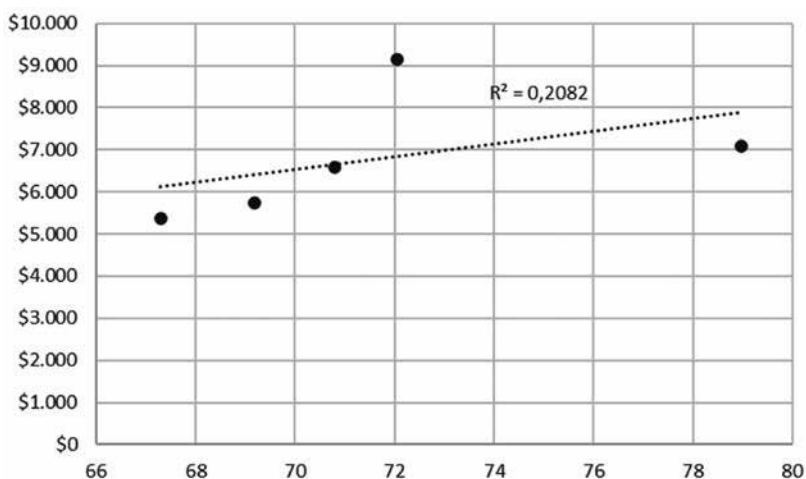
⁴ Autori

Tabela 1. KOF Indeks globalizacije Crna Gora i zemlje Zapadnog Balkana, 2017-2019

Zemlja	Indeks globalizacije 2017	Rang	Indeks globalizacije 2019	Rang
Srbija	69	46	78,98	36
S. Makedonija	55	94	70,79	58
Crna Gora	65	63	72,05	55
BiH	66,56	57	69,19	64
Albanija	60	76	67,30	75

Među zemljama regiona, najveći BDP per capita je imala Crna Gora a najmanji Albanija.

Analiza uticaja indeksa globalizacije na rast BDP per capita, pokazala je zavisnost, tj. $R^2=0,2082$. (Grafikon 1)⁵.

Grafikon 1. Uticaj globalizacije (meren indeksom globalizacije) na BDP per capita za zemlje Zapadnog Balkana

Naš grafikon pokazuje da efekti globalizacije na privredni rast zemalja zapadnog Balkana zavisi od toga koliko su ove ekonomije već integrisane u globalnu ekonomiju. Što su manje uključene zemlje u globalnu ekonomiju, to je veći pozitivan uticaj globalizacije i obratno. Naime, dok korelacija između KOF i BDP za zemlje zapadnog Balkana iznosi $R^2 = 0,2082$, ta korelacija je znatno manja za male zemlje koje imaju BDP per capita veći od 25.000 US\$, tj. $R^2=0,0428$ ⁶

⁵ Autori

⁶ Radović Marković, Tomaš, (2019), Globalization and Entrepreneurship in Small Countries, New York, NY: Routledge, United States

3. Globalni indeks inovativnosti GII

Globalni indeks inovacija (GII) 2019. rangira inovacijske performanse u 129 zemalja i ekonomija širom sveta. GII su zajednički razvili Univerzitet Cornell, poslovna škola sa sedištem u Parizu Insead i VIPO. Ovaj globalni indeks uključuje više od 80 pokazatelja koji istražuju široko područje inovacija, uključujući političko okruženje, obrazovanje, infrastrukturu i poslovnu sofisticiranost.

Tabela 2. Rangiranje zemalja zapadnog Balkana prema GII, 2018-2019.

Zemlja	2018	GII	2019	GII
Albanija	83	30.3	83	30.3
Crna Gora	52	36.5	45	37.7
Srbija	55	35.5	57	35.7
S. Makedonija	84	29.9	59	35.3
BiH	77	31.1	76	31.4

Prema rangiranju zemalja (Tabela 2)⁷, Severna Makedonija je najviše napredovala u rangiranju u 2019. u odnosu na 2018. godinu, jer se njen rang povećao za 25 mesta, a sledi je Crna Gora (+7) i Bosna i Hercegovina (+1). Albanija je ostala na istom mestu u 2019. kao i prethodne godine, dok je jedino među zemljama iz regiona Srbija nazadovala (-2).

Grafikon 2. Indeks kapaciteta za inovacije (ICI)

⁷ Statistic Times, (2019). <http://statisticstimes.com/ranking/global-innovation-index.php>

Indeks kapaciteta za inovacije (ICI) služi za ispitivanje širokog spektra politika i institucija koje podstiču okruženje pogodno za inovacije. Ovaj indeks je veoma složen i uzima u obzir sledeće komponente : obrazovanje institucionalno okruženje ,upotrebu IKT, naučnu infrastrukturu i pravni okvir (Grafikon 2)⁸.

Inovacioni ekosistem čine „ kapacitet za inovacije “ i „biznis dinamizam “ . Prema izveštaju WEF⁹, Crna Gora je od 141 ekonomija bila na 69 mestu po „ kapacitetu za inovacije “. Bosna i Hercegovina je u odnosu na Crnu Goru lošije bila rangirana prema istom izveštaju po „ kapacitetu za inovacije “ ,tj. našla se na začelju ove liste sa 117 mestom i ujedno je najlošije pozicionirana od svih pet analiziranih zemalja regiona. Nešto bolje pozicionirana od Bosne i Hercegovine bile su Severna Makedonija sa 97 mestom i Albanija sa 110 mestom . Srbija je prema istom izveštaju bila na osnovu „ kapacitetu za inovacije “ najbolje rangirana zemlja zapadnog Balkana sa 59 pozicijom .

Razne promene u poslovnom okruženju uticale su u velikoj meri na „ biznis dinamizam “ , tj. na osnivanje i gašenje preduzeća , njihovu produktivnost i konkurentnost. Statistika dinamike poslovanja pokazuje da se Crna Gora nalazila na 50. mestu prema pokazateljima WEF-a¹⁰ , dok se Srbija sa 54 pozicijom našla odmah iza Crne Gore . Albanija se prema istom izveštaju nalazila na 63 mestu ,zatim Severna Makedonija na 65 poziciji i Bosna i Hercegovina je bila rangirana kao 117 od 141 zemlje.

Potrebno je naglasiti važnost pravilnog razumevanja značaja naučne infrastrukture u oblasti istraživanja na rast „ kapaciteta inovacija „ ,kako bi se nacionalne politike u ovom domenu mogle formirati.

Kapacitet za inovacije se u globalnom indeksu konkurentnosti procenjuje na bazi sledećih elemenata¹¹ :

- Sposobnosti postojećih privrednih subjekata za razvoj novog dizajna ili novih vrhunskih proizvoda sa dodatom vrednošću kako bi uspeali da održe konkurentnost;
- Dovoljno ulaganja u istraživanje i razvoj, naročito od strane privatnog sektora;
- Prisustvo visokokvalitetnih naučnoistraživačkih institucija koje mogu generisati osnovna znanja potrebna da se izgrade nove tehnologije;
- Široka saradnja u istraživanju i tehnološkom razvoju između univerziteta i industrije

⁸ Autori

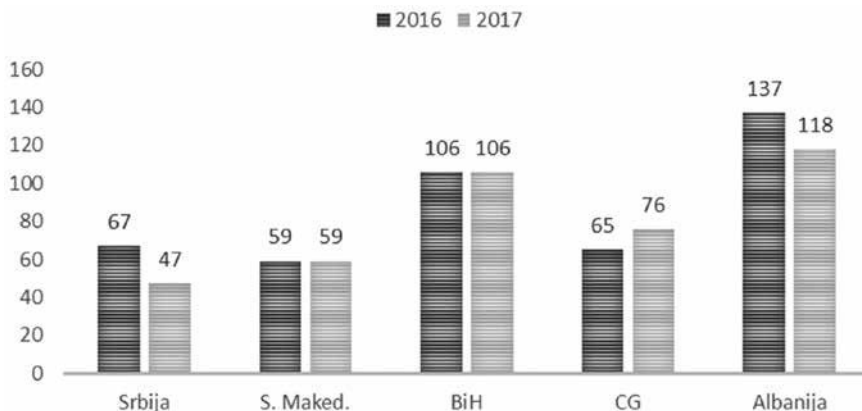
⁹ WEF (2019). The Global Competitiveness Index 2019. http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (accessed on 12 March, 2020).

¹⁰ Ibid

¹¹ Izveštaj Nacionalnog Saveta za nauku Republike Srbije ,2018

4. Kvalitet naučnih i istraživačkih institucija u regionu

Podaci pokazuju da je Crna Gora visoko pozicionirana po kvalitetu naučnih i istraživačkih institucija (65 mesto) i da je ona jedina u 2017 . godini u regionu beležila napredak u odnosu na druge zemlje regiona. (Grafikon 4)¹²

Grafikon 4. Kvalitet naučnih i istraživačkih institucija u regionu

Upoređivanjem Crne Gore sa Rumunijom , Hrvatskom , Slovenijom i Bugarskom kao članicama Evropske unije iz okruženja ,može se uočiti samo bolja pozicija Hrvatske (66 mesto) za 2017. godinu.

Infrastruktura je među prvim uslovima za obogaćivanje znanja i razvoj svih nauka. Analiziranjem naučne infrastrukture u Srbiji, utvrđeno je da je srpska nauka dobra jer ima čak 70 naučnih instituta, ali malo njih je u sastavu univerziteta. Takodje, posebno je važno istaknuti visoko pozicioniranje srpske nauke među 148 zemalja u svetu.

5. Udeo zemalja zapadnog Balkana u nauci u regionu istočne Evrope i broj publikovanih radova u bazi SCOPUS koji se citiraju

Prema bazi SCOPUS¹³, zemlje zapadnog Balkana su povećale broj objavljenih radova u ovoj referentnoj bazi u poslednje dve decenije (Tabela 3)¹⁴. Poređenje je vršeno sa zemljama istočne Evrope ,koje čine 24 zemlje na čijem čelu se nalazi Ruska federacija.

¹² Ibid

¹³ SCOPUS indeksna baza (izdavač Elsevier) trenutno obuhvata 22.794 naučnih časopisa iz prirodnih, tehničkih, medicinskih i društvenih nauka od kojih je 3.643 sa potpuno otvorenim pristupom.

¹⁴ Autori prema podacima SJR

Tabela 3. Udeo zemalja zapadnog Balkana u nauci u regionu istočne Evrope i broj publikovanih radova u bazi SCOPUS koji se citiraju, 1996-2018.

Zemlja	Rang	Dokumenti	Citirani dok.	Broj citata	Cit.po dok	H-indeks ¹⁵
Srbija	10	91280	86176	781607	8,56	220
C.Gora	23	3920	21019	21019	5	51
BiH	19	12226	11504	70210	5,74	91
S. Makedonija	20	11949	11312	21019	9,18	108
Albanija	22	4727	4445	30255	6,4	62

Uprkos postepenog rastu broja radova i njihove citiranosti, zemlje zapadnog Balkana su najlošije rangirane, izuzev Srbije, koja se u analiziranom periodu nalazila iznad sredini liste zemalja (10 pozicija). Podaci za Crnu Goru (23 mesto), kao i Albaniju (22 mesto), Severnu Makedoniju (20 mesto) i Bosnu i Hercegovinu (19 mesto), govore u prilog tvrdnje da naučni radnici iz pomenutih zemalja nisu dovoljno bili zainteresovani za objavljivanje u časopisima na SCOPUS-u. Razlozi mogu da budu mnogobrojni, tj. od nedovoljne upoznatosti sa časopisima iz ove baze do nedovoljnog vrednovanja ovih časopisa od strane nacionalnih ministarstava za nauku. Neophodno je naglasiti da Srbija kontinuirano ostvaruje povećanje svog udela u regionu istočne Evrope, kao i broj publikovanih radova koji se citiraju na SCOPUS-u. Tome je posebno doprinelo donošenje Pravilnika o postupku, načinu vrednovanja i kvantitativnom iskazivanju naučnoistraživačkih rezultata istraživača, gde se vrednuju i naučni radovi objavljeni u časopisima koji su indeksirani u SCOPUS-u¹⁶.

Posmatrano za poslednjih nekoliko godina, naučni radnici iz Bosne i Hercegovine su najviše povećali broj publikovanih radova u časopisima koji su uključeni u bazu SCOPUS, tj. za 412 radova. Sa druge strane, Severna Makedonija je jedina u regionu imala smanjenje broja objavljenih radova 2018. godine u odnosu na 2015 godinu (Grafikon 5).¹⁷

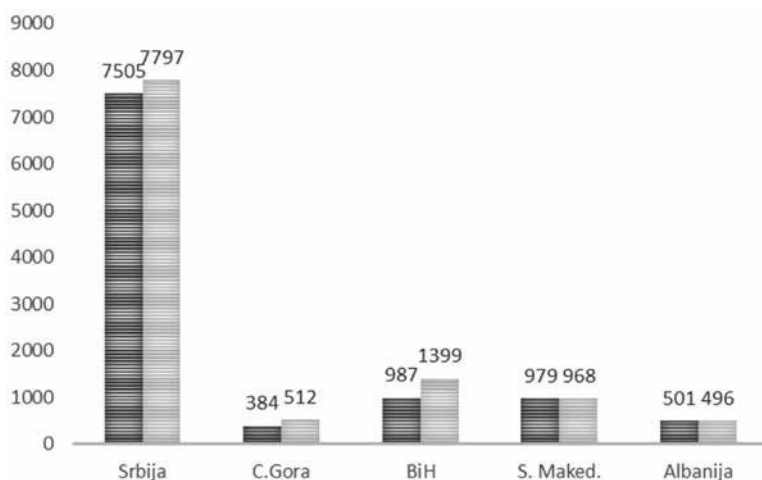
Imajući u vidu činjenicu da SCOPUS indeksna baza obuhvata 60% više časopisa od WoS baze prirodno je za očekivati da će broj radova istraživača biti veći u SCOPUS baz¹⁸ i (Nacionalni savet za naučni i tehnološki razvoj Republike Srbije, 2017).

¹⁵ H-indeks je pokazatelj naučne uspešnosti istraživača koji istovremeno uzima u obzir kako naučnu produktivnost istraživača, merenu brojem objavljenih radova, tako i uticaj, mereno brojem citata tih radova u drugim radovima.

¹⁶ "Sl. glasnik RS", br. 24/2016 i 21/2017

¹⁷ Autori prema podacima SJR (2015 i 2018).

¹⁸ Izveštaj Nacionalnog Saveta za nauku Republike Srbije, 2018 (working paper)

Grafikon 5. Broj radova objavljenih u zemljama zapadnog Balkana u 2015 i 2018. god.

Prema raspoloživim podacima u posljednje tri godine, istraživači u društveno-humanističkim naukama (DHN) iz Srbije objavili su samo 43 istaknute monografije međunarodnog značaja “ (M11) od ukupno 6.200 objavljenih knjiga. Takođe, u februaru 2018, od 125 registrovanih inovativnih organizacija, samo su dve radile na polju društvenih inovacija, ali nijedna nije bila akreditovana za sprovođenje istraživanja.

5.Otvaranja nauke zemalja regiona prema zemljama EU i drugim zemljama sveta

Očigledno postoji ogroman potencijal za poboljšanje u ovom domenu, jer tehnološke inovacije uvek zahtevaju društvene inovacije. Nažalost, ovaj potencijal istraživači u društveno-humanističkim naukama (DHN) nisu uopšte iskoristili.

Mobilnost istraživača je ograničena, dok je prisustvo inostranih naučnika u DHN istraživačkim i visokoškolskim ustanovama skoro nepostojeće.

U Crnoj Gori je takođe poput Srbije Ministarstvo nauke veliki zagovornik otvaranja nacionalne nauke prema zemljama EU i drugim zemljama sveta. Tako je sredinom 2019. donet dokument koji se odnosi na pitanja otvorenog pristupa istraživačkoj infrastrukturi. Na ovaj način se podstiče interdisciplinarnost, međunarodnu i međusektorsku mobilnost i stvaraju brojne mogućnosti saradnje. Naime, otvorenim pristupom se izbegava dupliranje opreme i štede se sredstva za neka druga ulaganja u nauku, Rezultati koje je objavilo Ministarstvo nauke Crne Gore ¹⁹, pokazali

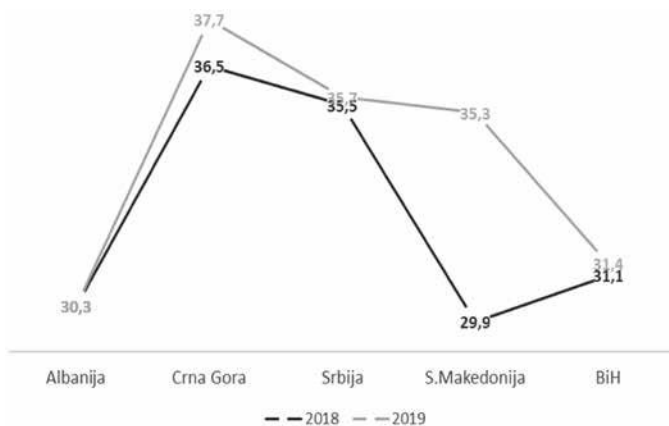
¹⁹ Ministarstvo nauke Crne Gore (2019). Montenegro remains strongly committed to strengthening research infrastructure.

su dobro stanje postojeće opreme, čija je ukupna vrednost procenjena na 28 miliona evra, od čega je 67% uloženo u poslednjih šest godina²⁰. Ovi podaci svedoče o značajnom rastu investicija u naučnu infrastrukturu .

Takođe , Ministarstvo nauke Crne Gore je 2019. godine pokrenulo proceduru upisa u Registar inovativnih organizacija u skladu sa Zakonom o inovativnoj delatnosti²¹. Prema raspoloživim podacima u Crnoj Gori u Registar je upisano 33 inovativne organizacije, i to: 13 naučnoistraživačkih ustanova, 18 privrednih subjekata, 1 inovaciono-preduzetnički centar i 1 centar izvrsnosti²² .

Pored Crne Gore i Srbije i druge zemlje regiona poslednjih godina su uložile značajne napore za razvoj naučne strukture i podsticanja inovacija²³. Usvojile su različite strategije, zakone i programe za poboljšanje performansi sektora na nacionalnom nivou i poboljšali su regionalnu saradnju u istraživanju i razvoju, na primer, obavezujući se na „Regionalnu strategiju istraživanja i razvoja inovacija zapadnog Balkana“²⁴.

Grafikon 6. Globalni indeks inovativnosti 2018-2019.

Izračunati koeficijent korelacije R^2 je 0,4048 i ova vrednost nam ukazuje na umereno visok stepen pozitivne linearne korelacione veze između KOF Indeksa globalizacije i Globalnog indeksa inovacija za zemlje zapadnog Balkana²⁵ Istra-

²⁰ Radović Marković, M. i Tomaš, R. (2019), *Globalization and Entrepreneurship in Small Countries*, New York, NY: Routledge, United States. Fn 174 .

²¹ „Službeni list CG“, broj 42/16) 27. jula 2018

²² Ministarstvo nauke Crne Gore (2019). Montenegro remains strongly committed to strengthening research infrastructure.

²³ Global Innovation Index (2019), <http://statisticstimes.com/ranking/global-innovation-index.php>

²⁴ SEE (2020). South East Europe 2020 strategy. <https://wbc-rti.info/object/document/14428> (Accessed Jnuary 19, 2021).

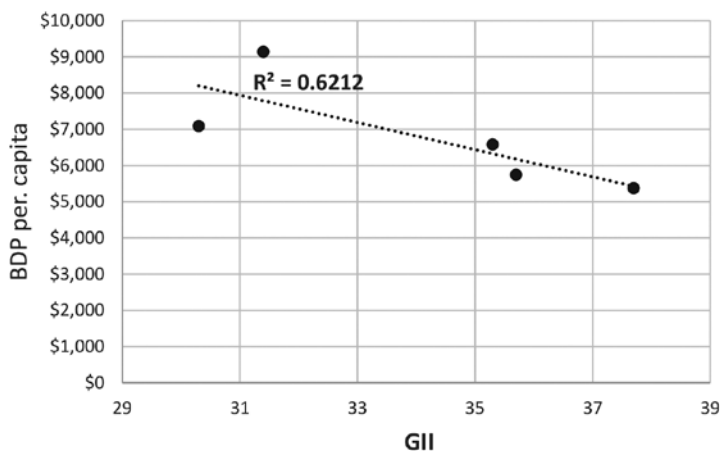
²⁵ Radović Marković, M., & Đukanović, B., Marković, D., Dragojević, A., (2021). *Entrepreneurship and Work in the Gig Economy -The Case of the Western Balkans*, Routledge, London, United Kingdom

živanje povezanosti inovacija i indeksa globalizacije takođe pokazuje da su viši rang u pogledu inovacija zauzele zemlje koje su visoko uključene u proces globalizacije. Drugim rečima, što su zemlje više globalno integrisane utoliko postoje povoljniji uslovi za razvoj inovativne ekonomije.

6. Uticaj BDP-a per capita na rast inovativnosti

U analizi smo takođe uporedili nivo BDP-a po glavi stanovnika (sa trenutnim vrednostima u zemljama zapadnog Balkana od 2019 sa njihovim nivoima inovacija (Grafikon 7)²⁶.

Nije iznenađujuće što se iz grafikona može videti da su inovacioni kapacitet i BDP po glavi stanovnika u umerenoj korelaciji $R^2 = 0,6212$.

Grafikon 7. Uticaj BDP per capita na GII

Uprkos činjenici na visoku korelaciju između BDP-a i nivoa inovacija, nizak nivo izdvajanja za nauku i tehnološki razvoj u regionu (0.3-0.4% BDP), koji je značajno niži od evropskog proseka i od 2% BDP-a, ne pruža mogućnost za dalji značajniji razvoj nauke u perspektivi. Iz tih razloga sve više se insistira na tome da se nedostatak sredstva za istraživanja nadoknađuju putem međunarodne saradnje, gde se troškovi istraživanja prenose na zemlje partnere na projektima.

S obzirom da iako se razvoj nauke u svakoj zemlji oslanja na napore sopstvene nacije, on je istovremeno i pod uticajem međunarodne naučne saradnje. „Imajući to u vidu, može se zaključiti da je međunarodna naučna saradnja važna komponenta orijentisanosti nekog društva na razvoj naučnih dostignuća”²⁷. Za

²⁶ Autori

²⁷ Radović Marković, M. i Tomaš, R. (2019), Globalization and Entrepreneurship in Small Countries, New York, NY: Routledge, United States.

ovakve projekte je značajno što omogućavaju opremu, razmenu znanja i iskustva i stipendije za najtalentovanije mlade istraživače.

Vlade regiona suočiti će se sa ogromnim nizom izazova u narednih pet godina, počev od rešavanja bilateralnih pitanja, nezaposlenosti i javnog duga, do usklađivanja zahteva sa politikom Unije i rešavanja trenutne krize odliva mozgova kroz jačanje međunarodne naučne i ekonomske saradnje sa zemljama članicama EU i SAD-om gde živi najviše dijasporo iz regiona. Jačanjem ekonomskih i naučnih veza sa dijasporom bi se smanjimo odliv mozgova iz regiona²⁸.

Uz podršku Svetske banke, stvoreni su fondovi za inovacije u Severnoj Makedoniji i Srbiji, a jedan će uskoro biti stvoren i u Crnoj Gori. Oni su finansirali uspešne programe, ali su oni još uvek „previše fragmentirani da bi mogli da privuku dodatna ulaganja, naročito van regiona“²⁹).

U skladu sa globalnim dešavanjima, posebno se očekuje da će digitalna transformacija igrati vitalnu ulogu u podsticanju budućeg održivog rasta u regionu Zapadnog Balkana i doprineti regionalnoj saradnji.

7. Zaključak

Mnoge zemlje ulažu velike napore da povećaju inovativnost ekonomije i time obezbede veću konkurentnost na globalnom tržištu. Naime, država može igrati veliku ulogu u inovacijama, kao i u razvoju okruženja koje podržava istraživanje i razvoj. Ona može svojim merama da podstakne mobilnost istraživača kroz omogućavanje međunarodne saradnje, kao i kroz finansijsku podršku istraživanjima. U Srbiji, Crnoj Gori i drugim zemljama zapadnog Balkana, uglavnom dominiraju u strukturi međunarodne naučne saradnje projekti, koji se rade sa nekim evropskim zemljama.

Crna Gora, Srbija, Bosna i Hercegovina i Severna Makedonija su pristupile platformi Horizont 2020, najvećem programu za istraživanje i inovacije Evropske unije, koji predviđa dolazak do ključnih naučnih otkrića, pronalazaka i inovacija, te njihovu tržišnu primenu.

U meri u kojoj start-up kompanije igraju ulogu u inovacijama i formiranju novih radnih mesta, region bi trebao da bude zabrinut. Stoga, mnoge zemlje regiona su krenule sa preduzimanjem mera za podsticanje startupova. Na primer, Ministarstvo nauke Crne Gore je lansiralo program podsticanja inovativnih startupova (2019-2021). Taj program treba da doprinese stvaranju atraktivnih uslova za crnogorski inovativni ekosistem, sa fokusom na inovativne startupove.

---

²⁸ Ibid

²⁹ WEF (2019). The Global Competitiveness Index 2019. http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (accessed on 12 March, 2020).

Literatura

- GEM (2019) Global Entrepreneurship Monitor, 2018/2019 Global Report.
- Global Innovation Index (2019), <http://statisticstimes.com/ranking/global-innovation-index.php>
- Held, D., McGrew, A., (2007), *Globalization / Anti – globalization*, second ed, Wiley Publishing House, New York
- Izveštaj Nacionalnog Saveta za nauku Republike Srbije ,2018 (working paper)
- Kasper G., Clohesy S. (2008). *Intentional Innovation: “How Getting More Systematic about Innovation Could Improve Philanthropy and Increase Social Impact”*. W. K. Kellogg Foundation.
- Ministarstvo nauke Crne Gore (2019). *Montenegro remains strongly committed to strengthening research infrastructure*. <http://www.mna.gov.me/en/ministry/202541/Montenegro-remains-strongly-committed-to-strengthening-research-infrastructure.html> /(accessed on 18 February 2020).
- Radović Marković, M., & Đukanović, B., Marković, D., Dragojević, A., (2021). *Entrepreneurship and Work in the Gig Economy -The Case of the Western Balkans*, Routledge, London, United Kingdom, ISBN 9780367725778
- Radović Marković, M. i Tomaš, R. (2019), *Globalization and Entrepreneurship in Small Countries*, New York, NY: Routledge, United States.174 crp. ISBN 9780367250751
- SEE (2020). *South East Europe 2020 strategy*. <https://wbc-rti.info/object/document/14428> (Accessed Jnuary 19, 2020).
- SJR (2018). *Scimago Journal & country rank*. <https://www.scimagojr.com/countryrank.php?region=Eastern%20Europe&year=2018> (accessed on 17 March, 2020).
- „Službeni list CG “, broj 42/16) 27. jula 2018
- Statistic Times, (2019).)<http://statisticstimes.com/ranking/global-innovation-index.php>
- Tekinaruk, Tekdogana, O.F. (2015). *Socio-Cultural Dimension of Innovation*, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 195 (2015) 1417 – 1424.
- WEF (2019). *The Global Competitiveness Index 2019*. http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (accessed on 12 March, 2020).

Mirjana Radović-Marković
Miloš Vučeković
Dušan Marković

UDC 330.341.1(497.16)
005.94:338.1(497-15)
001.895
DOI: 10.5937/MegRev2103021R
Original scientific paper
Received 05.04.2021.
Approved 25.04.2021.

THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON INNOVATION IN MONTENEGRO AND THE WESTERN BALKANS

Abstract: *The macroeconomic environment in the Western Balkans is based on the progress of the market economy and the development of the private sector. Strengthening the role of governance, education and social inclusion is crucial to improving countries' capacity for innovation, a stable financial environment, the successful implementation of broad-based reforms and the establishment of a macroeconomic environment that supports private sector activities. It is especially important to emphasize the importance of properly understanding the importance of scientific infrastructure in the field of research on the growth of „innovation capacity”, so that national policies in this area can be formed. The analysis of the connection between innovation and globalization in the conditions of modern trends of economic development, showed that the reform momentum in the Western Balkans region has slowed down, which reflected that many of these economies have failed to use their potential for innovation.*

Keywords: *Globalization, globalization index, innovation, global innovation index, macroeconomic environment*